

ביאורים

הנבואה אינה שווה ל'ידיעת עתידות'. הנבואה היא, בראש ובראשונה, השגה רוחנית. לעתים היא מיועדת לנביא עצמו, כחלק מההשתלמות האישית שלו. במקרים אחרים היא מיועדת לאנשים אחרים, ואז הנביא משמש כשליח וכמתווך בין ה' לבין בני האדם שחסרה להם ההשגה הנבואית, והוא מצווה אותם על מעשים מסוימים.

כיצד ידעו האנשים אם האדם שטוען שהוא נביא שנשלח אליהם, הוא אכן נביא באמת? קודם כל, לעולם לא נחשוב שעם הארץ או אדם מן השורה הוא נביא, גם אם הוא יעשה נסים ומופתים. רק מי שהכשיר את עצמו באופן מיוחד, בעבודת המידות ובהשגת החכמה, עד שניכר שהוא יוצא מגדר הרגיל, יכול לעורר אצלנו מחשבה שמא הוא נביא. בנוסף, הטוען לנבואה נדרש לעשות מופת מיוחד (אותו יגדיר הרמב"ם בהמשך), שלא ניתן לעשותו בכוח אנושי רגיל, והוא מעיד על יכולת על טבעית.

האם המופת מוכיח שהאדם הזה הוא נביא? התשובה היא לא. ייתכן שלאדם הזה ישנה ההכשרה הרוחנית הנדרשת, והוא חולל לעינינו את המופת הנדרש, ובכל זאת הוא לא נביא הנשלח מאת ה'. יכול להיות שהוא עשה את המופת בדרך אנושית הנסתרת מאיתנו, או בדרך כישוף, ולא בכוח אלוהי. אולם אין לדיין אלא מה שענינו רואות, ועל פי הכללים שמסר לנו ה' בתורה, אנו מחויבים לשמוע לו כאילו הוא נביא אמת. כפי שה' מצווה עלינו בתורה להאמין לשני עדים, גם כשהם מחייבים את האדם בתשלום של ממון רב, או מחייבים אותו מיתה, למרות שאין ודאות מוחלטת שהם עדי אמת. תמיד קיים הספק שמא הם עדי שקר, שהצליחו לתאם ביניהם עמדות באופן מושלם שאינו ניתן לערעור, ואנו נוציא להורג אדם כשר. אולם לבני האדם אין יכולת לדעת את הנסתר, ואנו מוכרחים לפעול על פי כללים גלויים. התורה לא מבטחת אותנו מפני טעויות, והיא לוקחת בחשבון את האפשרות שנקשיב לדבריו של אדם שאינו נביא כלל. אנו אכן מוגבלים בטבענו, אולם ההוראה האלוהית המוחלטת, כפי שניתנה לנו בתורה, מצווה אותנו לנהוג בכל חיינו בדרך שנמדדת בכלים אנושיים. אילו היינו צריכים להגיע לאמת מוחלטת בכל מקרה של ספק, עולמנו היה נחרב מחוסר פעילות.

הרחבות

• ידיעת הנביא שונה משלנו

לְבוֹנֵן אוֹתָם וְלַהוֹדִיעֵם מַה יַעֲשׂוּ. מדוע חכמים צריכים נביא שיורה את דרכם? על כך עונה בעל ספר החינוך שידיעתם של בני האדם אינה ידיעה שלמה (בייחוד בעניינים רוחניים) מכיוון שהיא תלויה בשכל האנושי. לעומת זאת, ידיעתו של הנביא נובעת מהקב"ה ולכן היא שלמה ואין בה פקפוק. אם-כן, כיוון שרק "מעטים מבני העולם זוכים בה (בנבואה) ועולים אליה" ורק "אחד מאלפי רבבות הוא המשיג למעלה זו (הנבואה). על כן ציוטנו התורה... שנשמע אליו בכל אשר יצוה כי הוא היודע דרך האמת וידריכנו בו". זו הסיבה ש"המחלוקת עליו בשום דבר הוא טעות גמור וחסרון ידיעת האמת" [מצוה תקטז].

• מופתים שלא בדרך הטבע

וְאֶפְשָׁר שִׁיעֲשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת וְאֵינוֹ נְבִיא. לכאורה, לא ברור כיצד אדם שאינו נביא יכול לעשות דברים החורגים מדרך הטבע. רבי יוסף אלבו מנה כמה אפשרויות להתרחשות מופתים לאדם שאינו נביא:

"וכן עשיית האותות כבר אפשר שיעשו קצתם לצדיקים או על ידי חסידים אף על פי שאינם נביאים, כרבי חנינא בן דוסא (שנהפך לו חומץ ליין כמובא בתענית כה). ורבי פנחס בן יאיר (שבקע את הנהר שלוש פעמים כמובא בחולין ז). וחבריו. או על ידי איזו תחבולה טבעית... או אפשר שיעשו בלהט או בכשוף כמו שהיו עושים חרטומי מצרים, או על ידי שם משמות הקודש, כי השמות הם ככלי אומנות של מקום (הקב"ה), כי שם בכוחם שיעשו בהם אותות ומופתים" [ספר העיקרים א, יח].

מכאן שהאותות שעושה אדם אינם ראייה מוחלטת שהוא נביא.

לעילוי נשמת אילה בת ר' חנא מנחם ע"ה

ז, הנביא - אֶפְשָׁר שִׁתְּהִי נְבוֹאָתוֹ לְעַצְמוֹ בְּלִבּוֹ, לְהִרְחִיב לְבוֹ וְלְהוֹסִיף דְּעוֹתָו עַד שִׁדְעָה מַה מִּטְרַת הַנְּבוּאָה שְׁלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מְאוֹתָן הַדְּבָרִים הַגְּדוּלִים, וְאֶפְשָׁר שִׁישַׁלַח לְעַם מַעֲמֵי הָאָרֶץ אוֹ לְאֲנָשֵׁי עִיר אוֹ מְמַלְכָּה, לְבוֹנֵן אוֹתָם וְלַהוֹדִיעֵם מַה יַעֲשׂוּ⁴¹. אוֹ לְמִנְעַ אוֹתָן מִמַּעֲשֵׂים הָרָעִים שֶׁבִּידְיָהֶן. וְכִשְׁמַשְׁלַחִין אוֹתוֹ, נוֹתְנִין לוֹ אוֹת וּמוֹפֵת⁴², כְּדִי שִׁדְעוּ הָעַם שֶׁהָאֵל שְׁלַחוֹ בְּאָמָתוֹ.

ז, ולא כל העושה אות ומופת מאמינים אותו שהוא נביא; אלא אדם שהיינו יודעים בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחקמתו ובמעשיו שנתעלה בהן על כל בני גילו, והיה מהלך בדרך הנבואה ובקדשיתה ופרישותה, ואחר כך בא ועשה אות ומופת, ואמר שהאל שלחו - מצוה לשמע כמנונו⁴³, שְׁנֹאֲמָרוּ: "אֵלֵינוֹ תִשְׁמָעוּן" (דברים יח, יט).

ז, ואֶפְשָׁר שִׁיעֲשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת וְאֵינוֹ נְבִיא⁴⁴, וְזֶה הָאוֹת יֵשׁ לוֹ דְּבָרִים בְּגוֹ, וְאֵף עַל פִּי כֵן מְצוּה לְשָׁמֵעַ לוֹ; הוֹאִיל וְאָדָם גְּדוֹל הוּא וְחָכֵם, וְרָאוּי לְנְבוּאָה - מַעֲמִידִין אוֹתוֹ עַל חֻזְקוֹ⁴⁵, שֶׁכֶּךָ נִצְטַוֵּינוּ. כְּמוֹ שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לְחַתֵּךְ הַדִּין עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים כְּשָׂרִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁאֶפְשָׁר שֶׁהֵעִידוּ בְּשִׁקָּר - הוֹאִיל וְכִשְׂרִין הֵן אֲצִלְנוּ, מַעֲמִידִין אוֹתָן עַל פְּשָׁרוֹתָן. וּבְדְבָרִים הָאֵלּוּ וְכִיִּצְאָ בְּהֵן נֹאֲמָרוּ: "הַנְּסִתְרַת לִי אֱלֹהֵינוּ, וְהַנְּגַלְתָּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ" (שם כט, כח), וְנֹאֲמָרוּ: "כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו, וְיִי יִרְאֶה לְלִבָּב" (שמואל א טז, ז).

לְבוֹנֵן - ללמדם בינה. וְלַהוֹדִיעֵם מַה יַעֲשׂוּ - לפי צורכי השעה, ולא כדי לחדש מצוות (להלן טב);
 נוֹתְנִין לוֹ אוֹת וּמוֹפֵת - הכולל חיזוי העתיד (למאפייניו בהרחבה, ראה להלן פרק י'). 21) מְצוּה לְשָׁמֵעַ מִמְנוֹ - מצוות עשה (סה"מ עשה קעב). דְּבָרִים בְּגוֹ - דברים נסתרים שאין אנו יודעים אותם, כגון תחבולה טכנית. מַעֲמִידִין אוֹתוֹ עַל חֻזְקוֹ - מניחים שהוא דובר אמת ושהאות אמת, אם לא נתברר אחרת.